

Fredagskronikken

Ola Kvaløy, dekan og professor i samfunnsøkonomi, Handelshøgskolen ved Universitetet i Stavanger

Ola Kvaløy Hvorfor er norske lærere lønnstapere?

Når lærermangel ikke gir seg utslag i høyere lønn, er det noe som er galt.

● **Norske lærere** har vært gjengangere på lønnstaperstatistikken i 50 år. De har tapt i forhold til lærere i andre land, de har tapt i forhold til andre nordmenn med samme utdanningsnivå, og de har tapt i forhold til andre grupper i offentlig sektor.

Til og med det siste tiåret, hvor offentlig ansatte har hatt en relativt gunstig lønnsutvikling, har lærerne klart å seile akterut.

Det er forunderlig, av flere grunner. Vi har lærermangel, og økonomisk fornuft tilsier at når tilbudet ikke klarer å møte etterspørselen, skal lønna øke. Politisk fornuft sier det samme.

At lærerkvalitet ikke kan overvurderes, er grundig dokumentert av arbeidsmarkedsøkonomer gjennom de siste årene. Hvilken lærer barnet ditt møter, er viktig, både for barnets sosiale og faglige utvikling og for hans eller hennes muligheter på arbeidsmarkedet senere i livet.

Like fullt: Lærerlønna i Norge henger etter. En OECD-rapport fra 2017 viser at en lærer på barne- og ungdomstrinnet med 15 års erfaring har en lønn som tilsvarer 75 prosent av gjennomsnittslønna til heltids-tilsatte med høyere utdanning. Dette er betydelig lavere enn OECD-gjennomsnittet på 85 prosent.

... klarer ikke konkurrere med ingeniører, økonomer og andre grupper med høy utdanning, som i større grad tillater lokale lønnsforhandlinger

↑ Det er helt sikkert mange ingeniører, økonomer, statsvitere, matematikere, biologer og andre som kunne tenkt seg å jobbe i grunnskolen om bare lønna var litt høyere, skriver Ola Kvaløy i kronikken. Foto: Aleksander Nordahl

Hvorfor er det slik?

Den norske modellen for lærerlønnsdannelse må sannsynligvis ta hovedskylda. Kombinasjonen sentrale lønnsforhandlinger og faste lønnsstiger basert på ansiennitetsprinsipper og studiepoeng synes å være oppskrift på relativ lønnsstagnasjon. Man klarer ikke konkurrere med ingeniører, økonomer og andre grupper med høy utdanning, som i større grad tillater lokale lønnsforhandlinger.

En fersk britisk studie fra de anerkjente arbeidsmarkedsøkonomene Simon Burgess, Ellen Greaves og Richard Murphy viser hvor viktig desentralisering - og deregulering - kan være for å sette riktig lærerlønn. I England gikk man i 2013 bort fra et system med faste lønnsstiger basert på rigide ansiennitetsprinsipper, til et mer fleksibelt system hvor skoler selv kunne tilpasse seg lokale lønns- og arbeidsmarkedsforhold.

Det ble opp til hver enkelt skole om man ville ta i bruk andre kriterier enn ansiennitet.

Skolene kunne for eksempel velge å øke lønna til spesielt dyktige lærere, og de kunne i større grad bruke lønn som virkemiddel både for å beholde og tiltrekke riktig kompetanse.

Burgess og medforfattere identifiserer flere positive effekter av reformen:

→ For det første ledet lokal lønnsdannelse til mer konkurransedyktige lønninger for lærerne, spesielt i regioner med press i arbeidsmarkedet og med sterk konkurranse om høyt utdannet arbeidskraft. Som et resultat av dette kunne også skoler som tidligere slet med å tiltrekke seg kompetente lærere, ansette flere.

→ For det andre ga reformen bedre skoleresultater, spesielt i regioner med «kompeti-

tive» arbeidsmarkeder, og spesielt i skoler hvor andelen elever med spesielle behov var stor. Desentralisering av lønnsdannelsen førte i korte trekk til bedre ressursutnyttelse og bedre skoler.

Her bør det være noe å lære. Kombinasjonen lærermangel og lønnsstagnasjon tyder på at vi har et arbeidsmarked for lærere som ikke fungerer som det skal.

Tariffavtalen gir i prinsippet arbeidsgiver mulighet til å bruke lønn som virkemiddel, men sentrale lønnsoppgjør og rigide lønnsstiger gjør det svært krevende i praksis for kommuner og skoler å konkurrere på lønn.

Hvis man kunne brukt lønn som virkemiddel, kunne man også i større grad rekruttert andre gode kandidater med en annen bakgrunn enn lærerutdanning. Det er helt sikkert mange ingeniører, økonomer, statsvitere, matematikere, biologer og andre som kunne tenkt seg å jobbe i grunnskolen om bare lønna var litt høyere (og naturligvis forutsatt at de opparbeider seg pedagogisk kompetanse).

Det ville også økt prestisjen, kompetansen og erfaringsmangfoldet i skolen, og det kunne tvunget frem endringer i grunnskoleutdanningen. Lærerutdanningene måtte i større grad konkurrert med andre utdanninger om å utdanne fremtidens pedagoger. Dermed måtte de også kunne friste med andre karriereveier enn læreyrket, noe som igjen kunne gjort utdanningen mer attraktiv.

I Norge koker debatten om lærerlønn og lærermangel ofte ned til spørsmål om karakterkrav i norsk og matematikk, og hvilke lønnstillegg man skal gi for hvilke studiepoeng og hvilke tilleggsfunksjoner. Skal vi styrke skolen, bør vi desentralisere lønnsdannelsen og tiltrekke et større mangfold av motiverte kandidater.

→ Mer debatt side 36-39

Debattansvarlig: Vidar Ivarsen
Telefon: 22 00 10 59
Sentralbord: 22 00 10 00
Epost: debatt@dn.no

Hovedinnlegg/kronikk:
Inntil 4500 tegn med mellomrom
Underinnlegg/replik:
Inntil 1500 tegn med mellomrom
Legg ved portrettfoto

Alt stoff som leveres til Dagens Næringsliv må produseres i henhold til Vær varsom-plakaten. Dagens Næringsliv betinger seg retten til å lagre og utgi alt stoff i avisen i elektronisk form, også gjennom samarbeidspartnere. Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innsendte manuskripter. Debattinnlegg honoreres ikke.